

ŁUKASZ SOWUL

Uniwersytet w Białymstoku

lsowul123@wp.pl

ORCID: 0000-0002-3617-0859

Skutki cywilnoprawne i podatkowe transferu środków z majątku osobistego małżonka do majątku wspólnego

**Civil law and tax consequences of transferring funds
from a spouse's personal property to a joint property**

Streszczenie. Problemem badawczym niniejszej pracy są skutki cywilnoprawne i podatkowe transferu środków z majątku osobistego małżonka do majątku wspólnego. Badania naukowe zostały przeprowadzone w oparciu o metodę badań niereaktywnych. Zgodnie z przyjętą hipotezą do stosownych przesunąć może nastąpić zasadniczo poprzez zawarcie umowy darowizny, jak również poprzez dokonanie wydatków i nakładów. Każda z tych czynności będzie rodzić inne skutki na gruncie prawa cywilnego i podatkowego.

Słowa kluczowe: darowizna; wydatek; nakład; podatek od spadków i darowizn.

Abstract. The research problem of this work are civil law and tax consequences of transferring funds from a spouse's personal property to a joint property. The scientific research has used a non-reactive research method. According to an adopted hypothesis, appropriate transfers may occur principally by concluding

a donation agreement, as well as by making expenses and outlays. Each of these activities will have different consequences under civil and tax law.

Keywords: donation; expense; outlay; inheritance and donation tax.

1. Wprowadzenie

Zgodnie z art. 31 § 1 ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy¹ z chwilą zawarcia małżeństwa powstaje między małżonkami z mocy ustawy wspólność majątkowa (wspólność ustawowa) obejmująca przedmioty majątkowe nabyte w czasie jej trwania przez oboje małżonków lub przez jednego z nich (majątek wspólny). Przedmioty majątkowe nieobjęte wspólnością ustawową należą do majątku osobistego każdego z małżonków. Jak zaś stanowi art. 33 k.r.o., do majątku osobistego każdego z małżonków należą:

1. przedmioty majątkowe nabyte przed powstaniem wspólności ustawowej;
2. przedmioty majątkowe nabyte przez dziedziczenie, zapis lub darowiznę, chyba że spadkodawca lub darczyńca inaczej postanowił;
3. prawa majątkowe wynikające ze wspólności łącznej podlegającej odrębnym przepisom;
4. przedmioty majątkowe służące wyłącznie do zaspokajania osobistych potrzeb jednego z małżonków;
5. prawa niezbywalne, które mogą przysługiwać tylko jednej osobie;
6. przedmioty uzyskane z tytułu odszkodowania za uszkodzenie ciała lub wywołanie rozstroju zdrowia albo z tytułu zadośćuczynienia za doznaną krzywdę; nie dotyczy to jednak renty należnej poszkodowanemu małżonkowi z powodu całkowitej lub częściowej utraty zdolności do pracy zarobkowej albo z powodu zwiększenia się jego potrzeb lub zmniejszenia widoków powodzenia na przyszłość;
7. wierzytelności z tytułu wynagrodzenia za pracę lub z tytułu innej działalności zarobkowej jednego z małżonków;

¹ Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (tekst jedn. Dz.U. z 2023 r., poz. 2809 ze zm.), dalej: k.r.o.

8. przedmioty majątkowe uzyskane z tytułu nagrody za osobiste osiągnięcia jednego z małżonków;
9. prawa autorskie i prawa pokrewne, prawa własności przemysłowej oraz inne prawa twórcy;
10. przedmioty majątkowe nabyte w zamian za składniki majątku osobistego, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej.

Przepis art. 33 k.r.o. zawiera *numerus clausus* składników majątków osobistych małżonków. Oznacza to, że do tych majątków mogą przynależeć jedynie te przedmioty, które zostały wyraźnie wymienione w tym przepisie. Pozostałe składniki majątkowe wchodzi w skład majątku wspólnego małżonków. Ponadto unormowania art. 31 i 33 k.r.o. pozwalają na wyciągnięcie wniosku, że wszelkie wątpliwości dotyczące przynależności danego przedmiotu do majątku wspólnego czy do majątku osobistego małżonka powinny być rozstrzygane na korzyść tego pierwszego².

Oczywiście nie jest wykluczony transfer pewnych składników majątkowych z majątku osobistego małżonka do majątku wspólnego. Sytuacja taka może mieć miejsce przykładowo poprzez przelew środków uzyskanych przed zawarciem związku małżeńskiego na wspólny rachunek celem uiszczenia za jego pośrednictwem zapłaty za nabycie nieruchomości. Wówczas pojawia się jednak pytanie, jak zakwalifikować daną czynność, a co za tym idzie – jakie wywrze ona skutki w zakresie prawa cywilnego i podatkowego?

Problemem badawczym niniejszej pracy są skutki cywilnoprawne i podatkowe transferu środków z majątku osobistego małżonka do majątku wspólnego. Badania naukowe zostały przeprowadzone w oparciu o metodę badań niereaktywnych, tj. analizę aktów prawnych, literatury przedmiotu oraz orzecznictwa. Zgodnie z przyjętą hipotezą badawczą przesunięcie środków z majątku osobistego małżonka do majątku wspólnego może nastąpić zasadniczo poprzez zawarcie umowy darowizny, jak również dokonanie wydatków i nakładów. Każda z tych czynności będzie rodzić zupełnie inne skutki na gruncie prawa cywilnego i podatkowego.

² Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 20 października 2022 r., II CSKP 219/22, LEX nr 3510732.

2. Darowizna z majątku osobistego do majątku wspólnego

Zgodnie z definicją legalną zawartą w art. 888 § 1 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny³ przez umowę darowizny darczyńca zobowiązuje się do bezpłatnego świadczenia na rzecz obdarowanego kosztem swego majątku. Jak wskazał Sąd Najwyższy:

Tego rodzaju czynność prawna jest dokonywana wyłącznie po to, by nastąpiło przysporzenie majątkowe na rzecz innej osoby bez żadnego ekwiwalentu (*causa donandi*). W umowie darowizny *causa* przysporzenia jest nie tylko przesłanką ważności czynności prawnej, ale musi być objęta treścią czynności prawnej, gdyż inaczej czynność nie dochodzi do skutku. Jest to więc czynność kauzalna materialnie (zależność przysporzenia od *causa*) i formalnie (ujawnienie *causa* w treści czynności prawnej)⁴.

Każdy z małżonków jest w pełni uprawniony do samodzielnego dysponowania swoim majątkiem osobistym i może swobodnie rozporządzać jego składnikami. Nie można jednak zapominać o treści art. 23 k.r.o. Stanowi on, iż małżonkowie mają równe prawa i obowiązki w małżeństwie, jak również są obowiązani do wspólnego pożycia, do wzajemnej pomocy i wierności oraz do współdziałania dla dobra rodziny, którą przez swój związek założyli. Przyjmuje się jednak, że obowiązek współdziałania dla dobra rodziny nie może być rozumiany jako źródło ograniczeń w omawianym zakresie⁵. Możliwe jest zatem dokonanie darowizny poprzez objęcie wspólnością majątkową przedmiotu należącego wyłącznie do jednego z małżonków. Oczywiście w pełni dopuszczalna jest także darowizna udziału we własności rzeczy. Wówczas jednak każdy z małżonków będzie

³ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (tekst jedn. Dz.U. z 2024 r., poz. 1061 ze zm.), dalej: k.c.

⁴ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 października 2020 r., V CSK 603/18, LEX nr 3061038.

⁵ S. Dmowski, *Komentarz do art. 888 k.c.* [w:] G. Bieniek (red.), *Komentarz do Kodeksu cywilnego. Księga trzecia. Zobowiązania. Tom II*, Warszawa 2011, s. 939.

współwłaścicielem w części ułamkowej. Przedmiot darowizny w takim przypadku nie wejdzie do majątku wspólnego małżonków.

Przyjmuje się, że przedmiotem darowizny jest świadczenie, które skutkuje nieodpłatnym przysporzeniem w mieniu obdarowanego kosztem majątku darczyńcy. Może ono zostać spełnione zarówno przez przeniesienie określonych praw, ustanowienie nowych praw, jak i przez spowodowanie wygaśnięcia określonych praw przysługujących darczyńcy względem obdarowanego⁶. Dotyczy to w szczególności przeniesienia własności, użytkowania wieczystego, spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu, przelewu wierzytelności, zwolnienia z długu, przejęcia długu, zrzeczenia się ograniczonego prawa rzeczowego lub zmiany pierwszeństwa takiego prawa⁷. Przedmiotem darowizny mogą być tylko prawa majątkowe, zaś sama darowizna stanowi przesunięcie majątkowe z majątku darczyńcy do majątku obdarowanego, skutkujące zwiększeniem aktywów lub zmniejszeniem pasywów po stronie obdarowanego⁸.

Ewentualny transfer środków z majątku osobistego do majątku wspólnego miałby zatem charakter definitywny. W przypadku rozwodu (bądź też w innych przypadkach powstania rozdzielności majątkowej) znajdą odpowiednie zastosowanie przepisy o wspólności majątku spadkowego i o dziale spadku (art. 46 k.r.o.). Biorąc pod uwagę domniemanie równości udziałów w majątku wspólnym (art. 43 § 1 k.r.o.), małżonek-darczyńca w takim przypadku mógłby dochodzić zwrotu wyłącznie połowy przedmiotu darowizny (lub jego wartości). Druga połowa przysługiwałaby zaś małżonkowi obdarowanemu.

Pewną formą obrony małżonka-darczyńcy może być w takim przypadku instytucja odwołania darowizny (art. 898–899 k.c.). Darczyńca może bowiem odwołać darowiznę nawet już wykonaną, jeżeli obdarowany dopuścił się względem niego rażącej niewdzięczności. Z uwagi na

⁶ B. Lackoroński, *Komentarz do art. 888 k.c.* [w:] K. Osajda (red.), *Tom III B. Kodeks cywilny. Komentarz. Zobowiązania. Część szczegółowa. Ustawa o terminach zapłaty*, Warszawa 2017, s. 1164.

⁷ G. Karaszewski, *Komentarz do art. 888 k.c.* [w:] J. Ciszewski, P. Nazaruk (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, Warszawa 2019, s. 1510.

⁸ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 6 marca 2002 r., V CKN 876/00, LEX nr 55164.

kwalifikowany charakter zachowania obdarowanego (rażący) omawiana instytucja może być jednak wykorzystywana tylko w wyjątkowych sytuacjach. Jak wskazał w jednym z orzeczeń Sąd Najwyższy:

Darowizna wytwarza stosunek etyczny między darczyńcą a obdarowanym, wyróżniający się moralnym obowiązkiem wdzięczności. Pogwałcenie tego obowiązku przez dopuszczenie się ciężkich uchybień opatrzone jest sankcją prawną, przewidzianą w art. 898 § 1 k.c., w postaci prawa odwołania darowizny. Warunkiem tego prawa jest, aby obdarowany dopuścił się względem darczyńcy rażącej niewdzięczności. Taką kwalifikowaną postać ma dopiero takie zachowanie się obdarowanego, które w świetle istniejących reguł moralnych i prawnych świadczy nie tylko o niewdzięczności, ale o kwalifikowanym jej stopniu⁹.

Co równie istotne, sam obowiązek wdzięczności nie ma charakteru prawnego w tym sensie, że źródło swe czerpie w całości z zasad współżycia społecznego. Stanowi element powstałego stosunku prawnego, ale o pozaprawnym charakterze, podlegając prawnej sankcji w razie jego naruszenia w znacznym stopniu¹⁰.

Darowizna jest zatem jedną z form transferu środków z majątku osobistego do majątku wspólnego małżonków. Skutkuje ona jednak definitywnym przeniesieniem prawa, co ma istotne znaczenie w przypadku ewentualnego konfliktu pomiędzy małżonkami, ze szczególnym uwzględnieniem rozwiązania małżeństwa przez sąd poprzez rozwód. Wówczas darczyńcy będzie przysługiwać, co do zasady, jedynie udział 1/2 w przedmiocie darowizny. W polskim prawie istnieje instytucja odwołania darowizny, jednakże jest to rozwiązanie wyjątkowe, co przejawia się w szczególności w przesłance „rażącej niewdzięczności” obdarowanego. Oczywiście możliwe jest także powołanie się na przepisy ogólne prawa cywilnego dotyczące wad oświadczeń woli, np. błąd, podstęp.

⁹ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 października 2014 r., I CSK 556/13, LEX nr 1541042.

¹⁰ A. Sylwestrzak, *Odwołanie darowizny wskutek rażącej niewdzięczności obdarowanego*, „Gdańskie Studia Prawnicze” 2003, nr 1, s. 105.

3. Wydatek i nakład z majątku wspólnego na majątek osobisty

Brak ustawowej definicji wydatków i nakładów poczynionych przez małżonka z majątku osobistego na majątek wspólny. Niemniej kwestie z tym związane są uregulowane w art. 45 k.r.o. Stanowi on w § 1, że każdy z małżonków powinien zwrócić wydatki i nakłady poczynione z majątku wspólnego na jego majątek osobisty, z wyjątkiem wydatków i nakładów koniecznych na przedmioty majątkowe przynoszące dochód. Może żądać zwrotu wydatków i nakładów, które poczynił ze swojego majątku osobistego na majątek wspólny. Nie można żądać zwrotu wydatków i nakładów zużytych w celu zaspokojenia potrzeb rodziny, chyba że zwiększyły wartość majątku w chwili ustania wspólności.

Choć granica pomiędzy wydatkiem a nakładem nie jest ostra, to w doktrynie przyjmuje się, że nakłady są to koszty poniesione w związku z zachowaniem, używaniem lub ulepszeniem rzeczy, zaś wydatki to koszty związane z nabyciem danej rzeczy¹¹. Podobną definicję nakładów można spotkać również w orzecznictwie sądów powszechnych¹². Z kolei Sąd Najwyższy wskazał przykładowo, że korzyść majątkowa, o którą następuje wzrost wartości majątku odrębnego dzięki usługom świadczonym osobie przez małżonka, stanowi nakład poczyniony z majątku wspólnego na majątek odrębny ulegający zwrotowi przy podziale majątku wspólnego¹³. Co istotne, zarówno nakłady, jak i wydatki są objęte tymi samymi zasadami rozliczenia¹⁴.

Możliwe jest zatem poczynienie nakładu lub wydatku z majątku osobistego na majątek wspólny. Odnosząc to do przykładu nabycia nieruchomości, możliwe jest uiszczenie części ceny zapłaty z rachunku osobistego małżonka, jak również transfer zgromadzonych środków na rachun-

¹¹ M. Sychowicz, *Komentarz do art. 45 k.r.o.* [w:] K. Piasecki (red.), *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, Warszawa 2011, s. 279.

¹² Postanowienie Sądu Okręgowego w Kielcach z dnia 11 maja 2023 r., II Ca 477/23, LEX nr 3590151.

¹³ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 10 lipca 1976 r., III CRN 126/76, LEX nr 2047.

¹⁴ J. Ignaczewski, *Wydatki i nakłady* [w:] J. Ignaczewski (red.), *Małżeńskie prawo majątkowe*, Warszawa 2014, s. 152.

nek wspólny celem uiszczenia zapłaty z tego rachunku. Z cywilistycznego punktu widzenia nie będziemy mieli do czynienia z umową darowizny, lecz z zupełnie inną czynnością, która nie musi być nawet czynnością prawną. Podstawą przysporzenia może być bowiem zarówno czynność faktyczna, jak i jakiegokolwiek inne zdarzenie¹⁵. W literaturze wskazuje się, że nakłady i wydatki obejmują wszelkie przysporzenia na rzecz jednej masy majątkowej dokonane z uszczerbkiem dla drugiej masy majątkowej¹⁶.

Należy także zauważyć, że w trakcie trwania małżeństwa dokonanie nakładów nie prowadzi do powstania stosunku obligacyjnego, a o ich zwrocie decyduje sąd¹⁷. Niemniej jednak Sąd Najwyższy w jednym z orzeczeń stwierdził, że roszczenie o zwrot nakładów z majątku wspólnego na remont budynku stanowiącego część składową nieruchomości należącej do majątku osobistego drugiego z małżonków ma charakter obligacyjny¹⁸. Stosunki uregulowane w prawie rodzinnym, jakkolwiek są ze swej natury stosunkami cywilnoprawnymi, wykazują pewną odrębność z uwagi na leżące u ich podstawy szczególne regulacje dotyczące samego stosunku prawnorodzinnego. Skutkuje to tym, iż ustawa nakazuje byłym małżonkom inaczej rozliczać ich powinności mające źródło w istniejących uprzednio więzach rodzinnych. W związku z tym nie zawsze jest możliwe przeniesienie pewnych instytucji prawa obligacyjnego na stosunki majątkowe istniejące między byłymi małżonkami¹⁹. To art. 45 k.r.o., jako regulacja szczególna, jest materialnoprawną podstawą żądania zwrotu wydatków i nakładów na majątek wspólny poczynionych z majątku osobistego²⁰.

Zgodnie z art. 45 § 2 k.r.o. zwrotu dokonuje się przy podziale majątku wspólnego, jednakże sąd może nakazać wcześniejszy zwrot, jeżeli wymaga tego dobro rodziny. Dobro rodziny należy rozumieć szeroko i interpretować zgodnie z celem powołanego przepisu, którym jest dopro-

¹⁵ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 2 października 2008 r., II CSK 203/08, LEX nr 548801.

¹⁶ E. Skowrońska-Bocian, *Rozliczenia majątkowe małżonków*, Warszawa 2013, s. 189.

¹⁷ G. Jędrejek, *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, Warszawa 2017, s. 325.

¹⁸ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 30 stycznia 2008 r., III CSK 257/07, LEX nr 394759.

¹⁹ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 29 września 2011 r., IV CSK 632/10, LEX nr 1119551.

²⁰ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 9 września 2009 r., V CSK 39/09, LEX nr 578842.

wadzenie do dokonania w jednym postępowaniu kompleksowego rozliczenia kwestii majątkowych między byłymi małżonkami (a więc uniknięcia równoległego prowadzenia postępowania o podział majątku i zwrot nakładów, lecz uwzględnienia tych nakładów w rozstrzygnięciu o podziale majątku wspólnego)²¹. Roszczenie o zwrot nakładów i wydatków z majątku wspólnego staje się wymagalne *ex lege* dopiero z chwilą podziału majątku wspólnego, jednak uprawnienie to powstaje już w chwili ich dokonania. W szczególności może uzyskać postać wymagalnego roszczenia także wcześniej w wyniku czynności prawnej zarówno dwustronnej, jak i tylko jednego małżonka²².

Wydatki i nakłady z majątku osobistego na majątek wspólny, w przeciwieństwie do darowizny, nie mają charakteru definitywnego w tym znaczeniu, że możliwe jest dochodzenie ich zwrotu. Niemniej jednak roszczenie to konkretyzuje się zasadniczo z chwilą ustalania wspólności majątkowej pomiędzy małżonkami. Ze specyfiki omawianej instytucji wynika także, iż podstawą prawną jego dochodzenia jest przepis szczególny – art. 45 k.r.o. Skutkuje to ograniczeniem stosowania przepisów k.c. dotyczących zobowiązań.

4. Skutki podatkowe darowizn oraz wydatków i nakładów z majątku osobistego na majątek wspólny

Kwestie związane z opodatkowaniem darowizn są uregulowane w ustawie z dnia 28 lipca 1983 r. o podatku od spadków i darowizn²³. Zgodnie z jej art. 1 ust. 1 pkt 2 podatkowi podlega nabycie przez osoby fizyczne własności rzeczy znajdujących się na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej lub praw majątkowych wykonywanych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej tytułem darowizny. Wspomniany przepis z jednej strony wskazuje

²¹ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 5 grudnia 2012 r., I ACa 589/12, LEX nr 1254506.

²² Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 8 stycznia 2014 r., V ACa 592/13, LEX nr 1437982.

²³ Ustawa z dnia 28 lipca 1983 r. o podatku od spadków i darowizn (tekst jedn. Dz.U. z 2024 r., poz. 596), dalej: u.p.s.d.

na nabycie własności określonych rzeczy lub praw majątkowych, zaś z drugiej strony doprecyzowuje zakres przedmiotu opodatkowania, odnosząc się do określonych tytułów prawnych powodujących skutek w postaci nabycia własności rzeczy lub praw majątkowych²⁴. Rzeczywistym przedmiotem opodatkowania są więc rzeczy lub prawa majątkowe (np. prawo służebności osobistej mieszkania), o których mowa w art. 1 u.p.s.d. z wyłączeniem niepodlegających podatkowi i zwolnionych od tego podatku²⁵.

Małżonkowie należą do I grupy podatkowej, o czym stanowi art. 14 ust. 3 pkt 1 u.p.s.d. Kwota wolna od podatku w stosunku do tej kategorii podmiotów wynosi aktualnie 36.120,00 zł. Podatek płaci się więc wyłącznie od nadwyżki przekraczającej tę kwotę. Zgodnie ze skalą podatkową zawartą w art. 15 ust. 1 u.p.s.d. stawki podatku prezentują się następująco (ponad kwotę wolną):

1. do 11.833,00 – 3%,
2. ponad 11.833,00 zł do 23 665 – 355,00 zł i 5% od nadwyżki ponad 11.833,00 zł,
3. ponad 23.665,00 – 946,60 zł i 7% od nadwyżki ponad 23.665,00 zł.

Możliwe jest również skorzystanie z preferencji w postaci całkowitego zwolnienia z podatku w przypadku spełnienia wymagań wynikających z art. 4a ust. 1 u.p.s.d. Zgodnie z jego treścią zwalnia się od podatku nabycie własności rzeczy lub praw majątkowych przez małżonka, zstępnych, wstępnych, pasierbą, rodzeństwo, ojczyma i macochę, jeżeli zgłoszą nabycie własności rzeczy lub praw majątkowych właściwemu naczelnikowi urzędu skarbowego w terminie 6 miesięcy od dnia powstania obowiązku podatkowego, jeżeli przedmiotem nabycia są środki pieniężne, i udokumentują ich otrzymanie dowodem przekazania na rachunek płatniczy nabywcy, na jego rachunek, inny niż płatniczy, w banku lub spółdzielczej kasie oszczędnościowo-kredytowej lub przekazem pocztowym. Ulga ta dotyczy nabycia rzeczy i praw majątkowych bez względu na war-

²⁴ P. Borszowski, *Komentarz do art. 1 u.p.s.d.* [w:] K.J. Musiał, A. Nita, K. Stelmaszyk-Borszowska, J. Wantoch-Rekowski, P. Borszowski, *Ustawa o podatku od spadków i darowizn. Komentarz*, Warszawa 2022, s. 22.

²⁵ Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Gliwicach z dnia 6 grudnia 2010 r., I SA/Gl 752/10, LEX nr 748337.

tość rynkową nabytych rzeczy oraz praw majątkowych, jak również miejsce położenia nabywanych rzeczy, a także miejsce wykonywania praw majątkowych. Z uwagi na najszerszy zakres została nazwana „zerową” grupą podatkową²⁶.

Powyższe przepisy dotyczą nie tylko darowizn pomiędzy małżonkami, które zasadniczo wchodzi do majątku osobistego (art. 33 pkt 2 k.r.o.), ale również transferu środków do majątku wspólnego. Wówczas opodatkowaniu będzie podlegać połowa wartości składnika wniesionego do majątku wspólnego, co znajduje potwierdzenie w stanowisku organów podatkowych²⁷. W związku z tym w przypadku dokonania transferu środków z majątku osobistego do majątku wspólnego opodatkowaniu będzie podlegać połowa wartości przedmiotu darowizny według następujących zasad:

1. całkowite zwolnienie w przypadku, gdy nie została przekroczona kwota wolna od podatku,
2. opodatkowanie według skali podatkowej ponad wartość kwoty wolnej od podatku,
3. całkowite zwolnienie w przypadku spełnienia ustawowych warunków zaliczenia do tzw. zerowej grupy podatkowej.

Zgoła inaczej prezentuje się opodatkowanie wydatków i nakładów z majątku osobistego na majątek wspólny małżonków. Jak już zostało to wskazane, mogą one wynikać zarówno z czynności prawnych, ale również faktycznych. W związku z tym tego typu przesunięcia majątkowe nie są uwzględnione w żadnej ustawie podatkowej. W szczególności nie stanowią one darowizny opodatkowanej podatkiem od spadków i darowizn. Stanowisko to potwierdził NSA w Lublinie, stwierdzając, że nie stanowią darowizny inne bezpłatne przysporzenia, w szczególności gdy zobowiązanie do bezpłatnego świadczenia wynika z umowy uregulowanej innymi przepisami k.c. Tym samym tego typu przysporzenia nie mogą być podstawą naliczenia podatku od spadków i darowizn²⁸.

²⁶ M. Kurasz, *Komentarz do art. 4a u.p.s.d.* [w:] K. Chustecka, I. Krawczyk, M. Kurasz, *Ustawa o podatku od spadków i darowizn. Komentarz*, Warszawa 2008, s. 148.

²⁷ Interpretacja indywidualna wydana przez Izbę Skarbową w Katowicach z dnia 30 listopada 2016 r., sygn. 2461-IBPB-2-1.4515.301.2016.2.MD.

²⁸ Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego w Lublinie z dnia 7 stycznia 2000 r., I SA/Lu 958/98, LEX nr 1693064.

W podobnym tonie, odnosząc się *in concreto* do sytuacji przekazania środków z majątku osobistego na majątek wspólny celem zakupu wspólnego mieszkania, wypowiedziała się Izba Skarbowa w Katowicach. W jednej ze swych interpretacji indywidualnych wskazała:

Opodatkowaniu podatkiem od spadków i darowizn podlegają wyłącznie czynności, które zostały enumeratywnie wymienione w art. 1 ustawy o podatku od spadków i darowizn, tj. czynności prawne, których skutkiem jest nieodpłatne nabycie rzeczy lub praw majątkowych przez osoby fizyczne. Nabycie majątku tytułem darowizny jest jedną z tych czynności, które ustawodawca objął zakresem przedmiotowym ustawy. W rozpatrywanej sprawie, fakt bycia współwłaścicielem wspólnego konta bankowego, przy istniejącej wspólności majątkowej małżeńskiej, nie oznacza, że możliwość dysponowania środkami pieniężnymi współmałżonka, pochodzącymi z jego majątku, wynika z darowizny uczynionej na rzecz Wnioskodawczyni, gdyż, jak stwierdzono w uzupełnieniu wniosku, wpływ środków pieniężnych pochodzących z majątku odrębnego męża Wnioskodawczyni zasilili wspólny rachunek bankowy małżonków w celu realizacji zakupu wspólnej nieruchomości i nie nastąpił w wykonaniu umowy darowizny zawartej w oparciu o przepisy Kodeksu cywilnego²⁹.

Stanowisko powyższe potwierdził również w późniejszym czasie Dyrektor Krajowej Informacji Skarbowej m.in. w interpretacji indywidualnej z dnia 3 sierpnia 2017 r.³⁰, z dnia 14 listopada 2017 r.³¹ oraz z dnia 13 lipca 2020 r.³²

Należy zatem stwierdzić, że darowizna oraz wydatki i nakłady z majątku osobistego na majątek wspólny wywierają zupełnie inne skutki na gruncie prawa podatkowego. Otóż darowizna jest cywilnoprawną umową

²⁹ Interpretacja indywidualna wydana przez Izbę Skarbową w Katowicach z dnia 14 października 2015 r., sygn. IBPB-2-1/4515-60/15/MCZ.

³⁰ Interpretacja indywidualna wydana przez Dyrektora Krajowej Informacji Skarbowej z dnia 3 sierpnia 2017 r., sygn. 0111-KDIB4.4015.59.2017.3.JKu.

³¹ Interpretacja indywidualna wydana przez Dyrektora Krajowej Informacji Skarbowej z dnia 14 listopada 2017 r., sygn. 0111-KDIB4.4015.164.2017.1.JKu.

³² Interpretacja indywidualna wydana przez Dyrektora Krajowej Informacji Skarbowej z dnia 13 lipca 2020 r., sygn. 0111-KDIB2-2.4015.41.2020.2.PB.

nazwaną, do której znajdują zastosowanie przepisy u.p.s.d. Z punktu widzenia małżonków najistotniejsze znaczenie będą miały kwestie związane z kwotą wolną od podatku, jak również zwolnieniami (grupa I oraz tzw. grupa zerowa). Wydatki i nakłady mogą natomiast wynikać zarówno z czynności prawnych, jak i faktycznych, których katalog ma charakter otwarty. Nie zostały one ujęte w żadnej ustawie podatkowej, a co za tym idzie – zasadniczo nie są w żaden sposób opodatkowane.

5. Podsumowanie

Możliwe są różne sposoby dokonywania przesunięć majątkowych z majątku osobistego małżonka do majątku wspólnego. Podstawowymi środkami służącymi realizacji tego celu będą w praktyce:

1. umowa darowizny,
2. dokonanie wydatków i nakładów.

Jak zostało to wykazane w niniejszej pracy, każdy z nich rodzi inne skutki na gruncie prawa cywilnego oraz podatkowego. W przypadku umowy darowizny będziemy mieli do czynienia z przekazaniem środków o charakterze definitywnym. W związku z tym brak możliwości jej rozliczenia np. w ramach postępowania o podział majątku wspólnego po ustaniu wspólności majątkowej. Jedynym rozwiązaniem wydaje się w takim przypadku próba odwołania darowizny, jak również powoływanie się na wady oświadczenia woli. Na gruncie prawa podatkowego zastosowanie znajdzie natomiast u.p.s.d.

Z kolei wydatki i nakłady mogą być dokonywane w ramach różnorodnych czynności prawnych i faktycznych. Ich specyfika polega jednak na tym, że małżonek może żądać ich rozliczenia, jednakże, co do zasady, wyłącznie po ustaniu wspólności majątkowej. W związku z tym do tego momentu wyłączona jest możliwość uzyskania zwrotu wydatków i nakładów przed tą datą. Korzyścią płynącą z omawianego rozwiązania jest zaś brak opodatkowania. Żadna ustawa podatkowa nie reguluje bowiem kwestii związanych z wydatkami i nakładami.

Wybór jednego z dwóch zaprezentowanych rozwiązań należy oczywiście do małżonków. Powinni oni jednak mieć na względzie ich skutki –

zarówno w sferze prawa cywilnego, jak i podatkowego. Zawarcie umowy darowizny, jako umowy nazwanej, jest niewątpliwie jasne i przejrzyste z punktu widzenia kwalifikacji prawnej. Kwestie z nią związane są bowiem wprost uregulowane w przepisach prawa. Ponadto zaletą, jak i pewną wadą tego rozwiązania jest charakter umowy, która w sposób definitywny dokonuje przeniesienia prawa własności. Sprzyja to stabilizacji stosunków prawnych, jednakże pozostawia niewielkie możliwości odzyskania przedmiotu darowizny w przypadku konfliktu między małżonkami. Choć darowizny podlegają w Polsce opodatkowaniu, to jednak małżonkowie są zaliczani do tzw. grupy zerowej. W związku z tym będą one podlegać całkowitemu zwolnieniu w przypadku spełnienia ustawowych przesłanek.

Z kolei na korzyść dokonania wydatków i nakładów przemawia prawo do żądania ich zwrotu, jednakże możliwość taka istnieje zasadniczo przy podziale majątku wspólnego. Sąd może jednak wyjątkowo nakazać wcześniejszy zwrot, jeżeli wymaga tego dobro rodziny. Ponadto wydatki i nakłady nie stanowią darowizny, w związku z czym nie są opodatkowane podatkiem od spadków i darowizn. Niemniej jednak należy zauważyć, że zgodnie z treścią art. 890 § 1 k.c. oświadczenie darczyńcy powinno być złożone w formie aktu notarialnego, jednakże umowa darowizny zawarta bez zachowania tej formy staje się ważna, jeżeli przyrzeczone świadczenie zostało spełnione. W związku z tym forma aktu notarialnego nie jest zastrzeżona pod rygorem nieważności. Umowa może więc zostać zawarta nawet w sposób dorozumiany, byleby została wykonana. Organy podatkowe mogą więc teoretycznie podważać kwalifikację prawną danej czynności, wskazując, iż doszło do zawarcia umowy darowizny, a nie do dokonania wydatku lub nakładu. W takim przypadku istotne jest więc należyte udokumentowanie celu dokonanej czynności, np. poprzez wpisanie go w tytule przelewu.

Bibliografia:

Borszowski P., *Komentarz do art. 1 u.p.s.d.* [w:] K.J. Musiał, A. Nita, K. Stelmaszczyk-Borszowska, J. Wantoch-Rekowski, P. Borszowski, *Ustawa o podatku od spadków i darowizn. Komentarz*, Wolters Kluwer, Warszawa 2022.

- Dmowski S., *Komentarz do art. 888 k.c.* [w:] G. Bieniek (red.), *Komentarz do Kodeksu cywilnego. Księga trzecia. Zobowiązania. Tom II*, LexisNexis, Warszawa 2011.
- Ignaczewski J., *Wydatki i nakłady* [w:] J. Ignaczewski (red.), *Małżeńskie prawo majątkowe*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2014.
- Jędrejek G., *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, Wolters Kluwer, Warszawa 2017.
- Karaszewski G., *Komentarz do art. 888 k.c.* [w:] J. Ciszewski, P. Nazaruk (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, Wolters Kluwer, Warszawa 2019.
- Kurasz M., *Komentarz do art. 4a u.p.s.d.* [w:] K. Chustecka, I. Krawczyk, M. Kurasz, *Ustawa o podatku od spadków i darowizn. Komentarz*, LexisNexis, Warszawa 2008.
- Lanckoroński B., *Komentarz do art. 888* [w:] K. Osajda (red.), *Tom III B. Kodeks cywilny. Komentarz. Zobowiązania. Część szczegółowa. Ustawa o terminach zapłaty*, C.H. Beck, Warszawa 2017.
- Skowrońska-Bocian E., *Rozliczenia majątkowe małżonków*, LexisNexis, Warszawa 2013.
- Sychowicz M., *Komentarz do art. 45 k.r.o.* [w:] K. Piasecki (red.), *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, LexisNexis, Warszawa 2011.
- Sylwestrzak A., *Odwołanie darowizny wskutek rażącej niewdzięczności obdarowanego*, „Gdańskie Studia Prawnicze” 2003, nr 1, s. 103–120.